

KLANICZAY TIBOR

ELŐSZÓ

A *Zrínyi-könyvtár* megindításával mai könyvkiadásunkban ám szokatlan, de nemes hagyományt felújító és a legjobb nemzetközi gyakorlattal lépést tartó vállalkozást bocsát útjára a Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó. A világ művelt nemzeteinek könyvkiadásában régóta szokásos, hogy a legnagyobb történeti személyiségeik, legkiválóbb íróik életének, munkásságának tudományos feltárására, az olvasókkal való megismertetésére, s kultuszuk ápolására külön kiadványsorozatokat létesítsenek. Csak így biztosítható ugyanis a legnagyobbakkal való folyamatos foglalkozás, hagyatékuk közzététele, a rájuk vonatkozó kutatások tervszerűségének biztosítása, emléküknék és tanításuknak a nemzeti közvéleményben való állandó ébrentartása. Ennek a felismerésnek a jegyében jöttek létre szerte a világon sorozatok Dantének, Rabelais-nak, Tassónak, Shakespeare-nek, Goethének, Puskinnek, Balzacnak szentelve, hogy csak néhányat említsek. A magyar szellemi élet csak egyetlen ilyen vállalkozást ismer: az 1908 és 1911 között 15 kötetben (30 füzetben) megjelent *Petőfi-könyvtár*-t. A *Zrínyi-könyvtár* most a második ilyen kezdeményezés.

Az új sorozat úttörő voltának a hangsúlyozása korántsem jelenti azt, mintha eddig a magyar történelem és irodalom nagyjával való foglalkozást, emléküik ébrentartását tudományos életünk, könyvkiadásunk és kulturális politikánk elhanyagolta volna. Ellenkezőleg, soha nem látott mennyiségben kerültek kiadásra kiemelkedő gondolkodóink, íróink munkái újabb és újabb, javított kiadásokban. Zrínyi Miklós *Hadtudományi munkái*-nak 1957-ben, majd 1976-ban közzétett új kiadásaival a Zrínyi Katonai Kiadó is kivette részét ebből a munkából. Különösen az egyes nagy történeti személyiségek évfordulói alkalmából, mintegy ezekre időzítve került sor maradandó értékű tudományos összefoglalások, tanulmánygyűjtemények, fontos új szövegkiadások, különböző népszerűbb kiadványok, képes albumok stb. publikálására. Mindezek látványosan tanúskodnak szocialista társadalmunknak a múlt nagy értékei iránti megbecsüléséről, mégis az olyan típusú vállalkozás, mint e most induló *Zrínyi-könyvtár* nem hogy felesleges volna, de hézagpótló szerepet tölt majd be. Klasszikusaink kultusza ugyanis kissé

túlságosan hozzákapcsolódott az évfordulókhoz. Megfigyelhető, hogy az ilyen alkalmakkor megnyilvánuló sok szellemi erőfeszítés után, az ünnepelt történeti személyiséggel való foglalkozásban némi apály következik, s gyakran jó ideig kell várni egy velük kapcsolatos újabb értékes kiadvány megszületéséig.

Régi óhaj és igény ezért, hogy legértékesebb hagyományaink ápolása ne csak, s ne is elsősorban az ünnepi alkalmakhoz kötődjék, hanem állandó folyamatos munkaként legyen jelen kulturális és tudományos életünkben. Ennek érdekében határozták el a hazai irányítás legfelsőbb testületei egy átfogó, hosszútávú országos tudományos program kidolgozását s megvalósítását kulturális és történelmi emlékeink feltárása és kiadása érdekében. Hiszen nem kampányfeladatokról van szó, nemzeti értékeink ápolása nem alkalmi, taktikai érdek, hanem a szocialista hazafisággal együttjáró kötelesség. S hogy ennek eleget tehesünk, rögtönzések helyett átgondolt tervekre s az ezek megvalósításához szükséges feltételekre van szükség.

Ilyen feltételt teremt most meg a Zrínyi-kutatás számára a Zrínyi Kiadó a *Zrínyi-könyvtár* megindításával. A magyar nép nagyjai közül kevesek elmélyült tudományos vizsgálata igényel ilyen kivételes publikációs fórumot. Zrínyi e kevesek közé tartozik tevékenységének és munkásságának roppant sokoldalúsága miatt. Mint kora nagy hadvezére, a magyar történelem legjelentősebb katonai, hadtudományi írója, évszázadának egyik legkiválóbb politikusa, a magyar politikai gondolkodás klasszikusa, a XVII. századi magyar irodalom legnagyobb alakja, s az egyetlen világirodalmi rangú, igazi magyar hősi eposz megteremtője — Zrínyi egy egész sor tudmányszak érdeklődésének a tárgya; életének, történeti szerepének, katonai jelentőségének, s klasszikus munkáinak a vizsgálata, elemzése egyaránt feladata valamennyi történeti jellegű nemzeti tudományunknak. A Zrínyi-kutatás nem szorítható egyik, vagy másik szaktudomány keretei közé. Történetírás, hadtudomány, irodalomtudomány csak közös erővel, egymás eredményeit számontartva, s azokra építve érhet el komoly eredményeket Zrínyi életművének feltárásában. Szerencsére Zrínyi kutatói az utóbbi évtizedekben ezt már felismerték, s a különböző szakemberek termékeny együttműködésére egyre több biztató példát látunk. E munka során pedig kiderült, hogy a legfontosabb és legsürgősebb elvégzendő feladatok csak ritkán tisztán irodalmiak, vagy politikaiak, vagy katonaiak, hiszen Zrínyi munkásságában mindezek elválaszthatatlanul összefonódnak. Az irodalomtörténész könnyen félreérti a Zrínyi-műveket, ha nincs tisztában a XVII. század nemzetközi politikai erőviszonyaival, vagy a korszak hadviselésének törvényeivel. De ugyanígy könnyen tévútra sodródik a politika- vagy hadtörténész is, ha a filológiai kutatás nem szolgáltatja számára Zrínyi hiteles szövegét, és nem tisztázza, hogy munkáiban mi a másoktól való átvétel s mi az eredeti gondolat. Zrínyit kutatni ezért csak komplex, interdiszciplináris alapon lehet, s az így létrejövő munka termékei is többnyire nem pusztán

hadtudományiak, nem csak történetiek, s nem kizárólag irodalmiak. Így nehezen is találnák meg a helyüket az egyes szaktudományok publikációs kereteiben, sorozataiban. Ezen a nehézségen csak egy Zrínyi-központú sorozat segíthet, egy olyan kiadási fórum, mely egyértelműen és kizárólag a Zrínyi-kutatás szolgálatában áll. A Zrínyi Katonai Kiadó, midőn névadója előtt tiszteleg a sorozat létrehozásával, nemzeti tudományosságunk egészének tesz páratlan szolgálatot. Nemcsak a Zrínyi-kutatásban közvetlenül érdekeltek örvendetesen növekvő csoportja, hanem a múltunk nagy, haladó értékei iránt megbecsüléssel, elkötelezettséggel bírók egész tábora fogadja hálával és köszönettel a Kiadó elhatározását és áldozatvállalását.

A *Zrínyi-könyvtár* a további Zrínyi-kutatás megalapozója kíván lenni. Fő feladata a hadvezér-politikus-költő életére és munkásságára, valamint a vele kapcsolatban álló személyekre és eseményekre, továbbá családjára vonatkozó források, dokumentumok közzététele.

Első kötetként Zrínyi prózai műveinek új kiadása jelenik meg Kovács Sándor Iván és munkatársai gondozásában. Nem akármilyen kiadásról van azonban szó, hiszen egy egyszerű újrakiadása a már gyakran közzétett Zrínyi-műveknek önmagában aligha indokolná és igazolná egy új sorozat indításának szükségességét. A sajtó alá rendezők a századelő kiváló Zrínyi-filológusának, Négyesy Lászlónak a tervezett és jórészt előkészített, de soha meg nem jelent kritikai kiadását rekonstruálják és jelentetik meg, kiegészítve azt a Zrínyi-szövegekre vonatkozó újabb eredményekkel, illetve a további szövegvizsgálatokhoz nélkülözhetetlen dokumentumokkal, mindenekelőtt Zrínyi prózai művei egyetlen XVII. századi kéziratának, a Bónis-kódexnek a hasonmás kiadásával. A kötet így fordulatot jelent Zrínyi prózai művei helyes szövegének megismerésében és magyarázatában s egyúttal a Zrínyi-kutatás történetének egyik fejezetét is feltárja.

Az előkészületben lévő második kötet a Londonban 1664-ben megjelent angol Zrínyi-életrajzot publikálja, a harmadik pedig Zrínyi könyvtárának monografikus feldolgozását fogja nyújtani. A Zrínyire vonatkozó minden további kutatómunkának a kulcsa lesz ez a könyv. Minden író, gondolkodó megismerése szempontjából elsőrendű fontosságú könyveinek, magánkönyvtárának az ismerte. Kétszeresen az a régebbi századokra vonatkozóan, amikor még nem voltak közkönyvtárak, s amikor valakinek az olvasmányanyaga (nem számítva iskolai tanulmányait) többnyire egybeesett a birtokában lévő könyvekkel. Sajnos ritkán van megfelelő és pontos információnk nagy íróink könyvtárára vonatkozóan. Zrínyi a szerencsés kivételek közé tartozik: könyvtárának jelentékeny része fennmaradt, tele olvasói megjegyzéseivel, a fontosnak tartott helyek megjelölésével; s az elveszett könyveknek is ismerjük legalább a jegyzékét. A könyvtár teljes jegyzékének és az egyes könyvbejegyzéseknek a közzététele így lehetővé teszi majd Zrínyi műveltségének, politikai és hadtudományi tájékozottságának pontos felmérését s ennek a kutatásban való értékesítését.

A tervezett további kötetek tartalmát csak röviden jelezzük. Sor kerül majd Zrínyi ikonográfiájának, vagyis képmásainak, illetve a személyével kapcsolatos események (az eszéki híd felégetése, Zrínyi-Újvár ostroma, halála stb.) egykorú ábrázolásainak teljességre törekvő közzétételére. Halaszthatatlan feladat Zrínyi levelezésének az eddigi kiadásoknál teljesebb s a hozzá intézett levelekre is kiterjedő kiadása, mely elsősorban történeti és hadtörténeti szempontból értékesíthető eddig ismeretlen forrásanyagot tesz majd hozzáférhetővé. Nincsenek összegyűjtve a Zrínyi életében, illetve közvetlenül halála után róla írott, többnyire idegen nyelvű (főleg latin, olasz, német, de részben francia és angol) röpiratok, publicisztikai írások, beszédek. Ezek magyar fordításban való kiadása az új adatok, ismeretek sokaságát fogja szolgáltatni, s egyúttal hitelesen tanúsítja majd, hogy miképpen értékelte tetteit és szerepét a korabeli hazai s főleg külföldi közvélemény. Bármennyire is egyik legnagyobb hadvezérünknek tartjuk Zrínyit, közvetlen katonai tevékenységéről, kisebb csatározásairól és portyázásairól, nagyobb katonai akcióiról, az 1663—64-es háborúban vívott harcairól, a rendelkezésre álló katonaság létszámáról, felszereléséről stb. igen keveset tudunk. Az ezekre vonatkozó források összegyűjtése és kiadása a sorozat egyik kiemelkedő fontosságú kötetét fogja eredményezni. S ne feledjük, hogy Zrínyi, mint a barokk kor egyik széles látókörű és kitűnő gazdálkodása jóvoltából nagy jövedelmű főura csáktornyai várában a kor színvonalán álló udvartartást rendezett be; nemcsak könyveket gyűjtött, de képeket és antik emlékeket is; palotáját kitűnő mesterekkel korszerűsítette, támogatott más építkezéseket — az erre vonatkozó adatok, források, leltárak, naplók, útleírások is még összegyűjtésre várnak.

Íme, csak néhány a Zrínyi igazi megismerése érdekében nélkülözhetetlen teendők közül. Mennyi elvégzendő feladat! Mennyi mulasztása az eddigi kutatásnak! Legfőbb ideje, hogy a hiányokat pótoljuk. A Zrínyi-kutatók, illetve a Zrínyi-kutatásban érdekelt intézmények — egyetemi tanszékek, akadémiai intézetek, levéltárak, könyvtárak, múzeumok — valamint a Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó példamutató összefogása és közös munkája biztosítékot nyújt arra, hogy a munkát elvégezzük, s a nagy XVII. századi hadvezérrel, költővel és politikussal szembeni adósságainkat törlesszük.

1984. március 5.

ZRÍNYI
MIKLÓS
PRÓZAI
MŰVEI